

Ilmatu Kallis iga ilmaga

29. märts 2016, 6:55

Juhime tähelepanu, et artikkel on rohkem kui viis aastat vana ning kuulub meie arhiivi. Ajakirjandusväljaanne ei uuenda arhiivide sisu, seega võib olla vajalik tutvuda ka uuemate allikatega.

Autor: Merit Männi, reporter

Ehkki ilmainfo jookseb mööda internetti Ain Kallisele tuppa kätte, vaatab ta hommikul ärgates esmalt aknast välja, et siis prouale olukorrast aru anda.

Kui Ain Kallis hommikuti oma Tartus asuvas kodus üles tõuseb, heidab ta esmalt pilgu aknast välja. Et kuidas ilm on. Kas sajab või on õues hoopis kena ja päikesepaisteline. Siis peab ta andma aru oma prouale, kas too peaks tööle minnes vihmavarju kaasa võtma või mitte.

Öeldakse ikka, et see on nagu Murphy seadus: kui kodunt väljudes vihmasirmi kaasa võtad, siis üheksakümne üheksa protsendise tõenäosusega vihma sadama ei hakkagi. Nii võib päev otsa tüütut varju kaasas vedada ja lõpuks selle hoopis kuskile unustada.

Samas on olemas üheksakümne üheksa protsendine tõenäosus, et kui ilma vihmavarjuta uksest välja astud, võib seda juba veerand tunni pärast hädasti tarvis minna. «Eks see üldjuhul nii ole jah,» nõustub Ain Kallis, Eesti tuntuim kliimateadlane.

Ajakirjanike kallis allikas

Ain Kallis on mees, kelle mobiiltelefon peab alati laetud olema. Sest kui taevast sajab kanamunasuursi raheteri, tuulispask lennutab kortermajalt katuse või keerutab noorte kaskede ladvad meremehesõlme, on just tema see, kelle poole kogu kohalik meedia pöördub. Küsimus on tavaliselt «Kas see on Eestis tavaline?».

Kallis teab, et Eestis on kõik võimalik. Siin esineb orkaane, mis hullemal juhul võivad majugi õhku tõsta. Kes poleks lugenud raamatut Kansases elanud Dorothyst, kelle maja keeristorm võlur Ozi maale lennutas.

Väikses Eestis elamud tuulega naljalt üle maakonna piiri ei lenda, ent lendavaid katuseid on siin nähtud küll. Väiksematest esemetest rääkimata.

Tormituuled, tsunamid, raevukas meri või põuahooaeg mandril, ebatavaliselt tihedad vihmajad, lume-

ja äikesetormid, liiga külmad suved või ebanormaalselt soojad talved – see kõik on klimatoloogi uurida.

Ka maavärinaid on Eestis registreeritud. «1976 oli Osmussaare juures selline maavärin, et isegi Tõraveres andis tunda. Pingi peal istunud mees ei saanud aru, miks istumine järsku värisema hakkas. Nagu ka laes olev lühter. Isegi Tõrvas olid klaasid klirisenud. Tsunamisid on meil ka, võib-olla vaid poolemeetrisi. Aga siiski.»

Üldiselt on meil siin tõesti rahulik elada, lohutab Kallis. «Ainuke, mida meil kindlasti pole ega ka tule, on vulkaanipurse,» lisab ta.

«Mis ma nüüd siis edasi teen?» mõtiskles abiturient Ain Kallis 1961. aasta kevadel. Suuri plaane edasiõppimiseks polnud. Kirjandus ja kaunid kunstid polnud nagu päris see. «Laulmisega on mul nagu on,» ütleb ta muiates.

Ajalugu tundus küll ahvatlev, aga liialt poliitiline, geograafias polnud poliitikaga mitte mingit pistmist. Üsna mitu Paide koolivenda oli juba valinud geograafia eriala ja nad rääkisid, et on igavesti huvitav. Saab reisida ja käia. Mis sest, et mitte Lääne poole, vaid suure kodumaa piires. Huvitav ikkagi.

Ja sügisel sai Kallisest Tartu ülikooli geograafiaüliõpilane. Ja reisida ta sai. «See oli huvitav aeg,» võtab Kallis ülikooliaastad lühidalt kokku.

Laulja, kes viisi ei pidanud

Huvitav oli kahtlemata ka see aeg, mis jäi loengute ja uurimisretkede vahele. Mees, keda jumal pole lauluhäälega õnnistanud, kuulus ülikooliaastatel ansamblisse The Sitt Singers.

Ega ükski neljast ansamblisse kuulunust viisi eriti pidanud, sellest ka nimi. Lavasõu nägi välja selline, et mehed tulid lavale, istusid toolidel ja jorutasid laulda, rütmimasinaks olid pedaaliga prügikastid, mille kaaned kenasti kolksusid.

Viisipidamine viisipidamiseks, aga naljasoon on Kallisel õige koha peal, sest lisaks kuulus ta tudengiansamblisse Rajacas, mida põhimõtteliselt võib nimetada ka selleaegseks Kreisiraadioks. The Sitt Singersi numbrid kuulusid ka Rajaca kavva. Punt kaverdas välis- ja kodumaiseid lugusid, seaded olid kõik väikse vimkaga. Laulude kõrval oli kavas sõnaline osa, mille teksti panid enamasti kokku Ain Kallis ja Priit Pärn.

Eks see olnud selline läbi lilled tolleaegse režiimi pilamine. Seda ei teadnud paraku ühe Siberis asuva tehase direktor, kes vennasvabariigi tudengiansambli pakaselisse Siberisse esinema kutsus.

Kohapeal selgus, et noored mehed esitasid hoopis poliitilise alltekstiga kava, peale selle olid ebasobivalt dressides või siis katkistes teksades ja rikkusid kohalike noorte moraali. Karistuseks jäeti nad tagasisõidurahast ilma.

Kulus ligi paar nädalat, enne kui veidi sobilikumaks kohendatud kavaga ümberkaudsetes külades

esinemisi korraldanud punt suutis kojusõiduraha jälle koguda.

«Kes tahab päikesekiirgust uurima hakata?» küsiti ühel päeval kolmandale kursusele jõudnud geograafidelt. «Mina tahan!» tõstis Ain Kallis käe püsti. «Mõtlesin, et äkki saab siis rohkem päevitada või midagi,» naljab ta.

Aktinomeetria tundus igavesti põnev, õppejõud olid ka muhedad ja kuigi see päikesekiirguse uurijaks õppimine oli igavesti keeruline, jäi Kallis sellele erialale truuks. On seda senini.

Muide, tasub meelde jätta, et klimatoloog ei ennusta ilma. Ei hoia külmikus seapõrna ega vaata, milliseid mustreid jätab kruusipõhja kohvipaks. «See on jah peamine viga, arvatakse, et klimatoloog ennustab ilma. Ei, nii see pole. Ikka kuulen raadiost, et Valgas mõõtsid sünoptikud hommikul 20 miinuskraadi. Sünoptikud ei mõõda, meteoroloogid mõõdavad. Sünoptikud ennustavad, meie, klimatoloogid, võtame need ilmaandmed pärast kokku. Selles mõttes on hea kindel amet – me ei saa inimeste käest pähe, kui midagi untsu läheb. Sünoptikud saavad,» selgitab Kallis.

Klimatoloogid tegelevad tagajärgedega ehk teavad rääkida ilmastikunähtustest tagantjärele. Millal nähti Eestis viimati orkaani, mis tekitas mitmekümnehektarise tormimurru, või millal oli nii suur äikesetorm, et suured puud pilbasteks lendasid ja kirikutornid välgulöögist süttisid.

Ütluse «Vanasti oli rohi rohelisem ja taevas sinisem» võivad klimatoloogid ümber lükata. Või siis seda kinnitada. Lund oli vanasti kohe kindlasti talviti rohkem, teab Kallis öelda. «Mulle meeldib küll talv, aga see võiks olla rohkem talve moodi. Selline paraja lume ja umbes viie miinuskraadiga,» ütleb ta.

Üldiselt on kõik aastaajad talle meeltnõõda, sest igaüks on isemoodi ja uurimist jagub nii kevadel kui ka sügisel. Talvest ja suvest rääkimata.

Carmen Kassiga saunas

Seltskonda sattudes tuleb Ain Kallisel ikkagi rääkida ilmast. Ka rahvusvahelises seltskonnas. Kui välismaal konverentsidel käies võõrastega viisakat small-talk'i alustades teemasid peaks nappima, on Paidest pärit mehel paar kõva trumpi välja käia. «Aga kas te teate, kellega ma olen koos saunas käinud? Ei? Carmen Kassiga,» on ta paar korda USA ametivendadega jutule sattudes maininud. Ja juttu jätkub kauemaks.

Kallis on muidugi pidanud lõpuks siiski täpsustama, et Paides Pikal tänaval asuvas linnasaunas, kus kõik paidekad vähemalt korra elus on käinud, vihtles ta omal ajal küll, aga see oli vähemalt paarkümmend aastat enne seda, kui ilmakuulus supermodell üldse ilmavalgust nägi.

«Noh ja siis on mul teine trump veel. Ega kõik vanemad inimesed võib-olla teagi, kes see Carmen Kass üldse on. No siis olen öelnud, et ma olen sündinud paarsada meetrit eemal sellest kohast, kus Arvo Pärt. Teda teavad ju kõik.»

Olgu see astronoomilise kevade saabumise ilm milline tahes, eestlane ootab ikka kõige rohkem suve. Kallis ei hakka ennustama, kas suvi tuleb palav või peab jaanipäeval vihmakeebi kõrval käpikud välja

otsima. See polegi tema töö. Küll aga teatab ta, et päevitada on kõige targem Sõrve säärel – seal on aastas kõige rohkem päikesepaistelisi päevi. Nii on täiesti võimalik, et selle nõuande järgijad saavadki pruuniks 2. juuniks.

Kes aga Sõrve sõitu ette võtta ei viitsi, võib Järvamaal lamamistooli lumehange kõrvale vedada ja päikest oodata. «Kui on ilus valge lumi, siis sealt peegeldub päike topelt tagasi ja võib täiesti päevitada,» ütleb Kallis.

Ja Pärnu randa sõitjatel ei tasu Pärnu ilmajaama andmeid väga tõsiselt võtta. Jaam asub kuus kilomeetrit rannast eemal ja seal on tihtipeale hoopis teised ilmaolud kui merekaldal. Et kui vihma lubab, siis tegelikult sirab rannas päike.

ELUKÄIK

Ain Kallis lõpetas 1961. aastal Paide keskkooli, 1966. aastal geograafi-meteoroloogi-klimatoloogina Tartu ülikooli (cum laude) ja 1969. aastal Eesti teaduste akadeemia aspirantuuri. Kaitses 1974. aastal väitekirja Tartu ülikoolis.

- 1969–1992 astrofüüsika ja atmosfäärifüüsika instituudi nooremteadur, teadussekretär, vanemteadur.
- 1993–2000 Eesti meteoroloogia ja hüdroloogia instituudi (EMHI) vanemteadur, juhtivateadur.
- 1997–2002 EMHI Tartu-Tõravere meteoroloogijaama juhataja.
- 2003–2013 EMHI peaspetsialist.
- 2007– Tallinna tehnikaülikooli meresüsteemide instituudi dotsent.
- 2013– keskkonnaagentuuri peaspetsialist.
- Avaldanud üle 700 populaarteadusliku artikli.
- Abielus inglise filoloogi ja tõlkija Krista Kallisega, peres kolm poega.

Allikas: Järva Teataja